

تشکل‌های دانشجویی و آسیب‌های احتمالی آن‌ها در نگاه شهید بهشتی

محمد رضا مهدوی - عضو کارگروه سیاست

پرتجربه و همراه با مطالعه و برنامه نیاز دارد که تشکل‌های دانشجویی از آن محروم است. (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶ الف: ۳۶) به همین دلیل، شهید بهشتی تأکید داشتند که دانشجویان بکوشند در یک تشکل اسلامی سیاسی قابل اعتماد شرکت داشته باشند اما در کنار آن، تشکل دانشجویی به صورت صنفی نیز ضرورت دارد. ایشان در بیانی می‌فرمایند: «توصیه این است که برادران و خواهران دانشجو بکوشند در یک تشکل اسلامی سیاسی قابل اعتماد شرکت داشته باشند. اما تشکل دانشجویی به صورت صنفی هم همیشه مورد نیاز است که برخاسته از دیدگاه‌ها و ایده‌های اسلامی و خطوط مشخص سیاسی باشد.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۱: ۱۴۵) البته این بدان معنا نیست که تشکل‌های دانشجویی صنفی به هیچ عنوان وارد فعالیت‌های سیاسی

۱. لزوم فعالیت تشکیلاتی دانشجویان

در این زمینه، شهید بهشتی به دو نوع فعالیت تشکیلاتی دانشجویان توصیه می‌کردند. یکی تشکل‌های صنفی و دیگری تشکل‌های سیاسی اسلامی. به نظر ایشان دانشجویان هم باید دارای تشکل صنفی دانشجویی باشند و هم متناسب با ترجیحات خود در یک تشکل سیاسی فعالیت کنند. دلیل اینکه شهید بهشتی این دو را از هم جدا می‌کردند این است که تشکل دانشجویی صنفی به هر حال مشکل است که بتواند به یک تشکل سیاسی تمام‌عیار تبدیل شود و جای آن را بگیرد. چون اولاً زمان حضور افراد در تشکل‌های دانشجویی موقت است و هرکس، سال‌های محدودی به عنوان دانشجو فعالیت دارد و دوماً اینکه تشکل تام سیاسی به یک مرکزیت ورزیده

مقدمه

یکی از القابی که شهید بهشتی با آن شناخته می‌شود، «شهید تشکیلات» یا «شهید تشکل‌ساز» است که اهمیت فعالیت تشکیلاتی در اندیشه وی را نشان می‌دهد. اهتمام به کار تشکیلاتی، موضوعی است که هم در سیره عملی و هم در بیانات نظری ایشان دیده می‌شود. تشکیل اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا و سامان‌بخشی به فعالیت‌های دانشجویی پیش از انقلاب اسلامی و تأسیس حزب جمهوری اسلامی پس از پیروزی انقلاب، اهتمام عملی ایشان به این موضوع را نشان می‌دهد. در یادداشت حاضر به بررسی نوع نگاه ایشان به تشکل‌های دانشجویی، لزوم فعالیت دانشجویان در تشکل‌ها و آسیب‌های پیش روی این فعالیت‌ها پرداخته می‌شود.

نشوند. بلکه ایشان می‌فرمایند: «اگر یک روز ما به‌جایی برسیم که تشکل صنفی دانشجویها دارای یک سازمان بسیار وسیع سیاسی باشد، هیچ اشکالی ندارد. بنده از آن‌هایی نیستم که معتقد باشم به این‌که حتماً باید این تشکل‌ها از تشکل سیاسی جدا باشد. این را باور ندارم و نداشته‌ام، ولی تا وقتی‌که به آنجا نرسیده‌اید، تشکل صنفی لازم است؛ اما تأکید کردم که در کنار آن برادرها و خواهرها در یک تشکیلات منسجم اسلامی و سیاسی هم عضو باشند.» (همان: ۱۴۶)

شهید بهشتی با اشاره به نقش ویژه دانشجویان در پیشگامی جامعه، سه ویژگی را بیان می‌کنند که به‌واسطه آن رسالت دانشجویان برای انجام فعالیت‌های تشکیلاتی نسبت به دیگر اقشار جامعه مضاعف می‌گردد. این ویژگی‌ها عبارت است از اینکه اولاً دانشجویان «دارای مطالعات و معلومات بیشتری» هستند که وظیفه آن‌ها را دوچندان می‌کند. دوماً دانشجویان «دارای فراغت نسبی بیشتری» نسبت به اقشار دیگر هستند و سوماً دانشجویان «امکان کار مشترک بیشتری» را دارند. این سه عامل رسالت دانشجویان به‌عنوان «سازندگان و مدیران آینده جامعه» را بیشتر می‌کند و بر وظیفه آن‌ها جهت فعالیت‌های تشکیلاتی و کسب تجربه می‌افزاید. (همان: ۱۴۵)

۲. آسیب‌های احتمالی فعالیت تشکیلاتی دانشجویان

باین‌حال، شهید بهشتی هرچند بر لزوم فعالیت تشکیلاتی دانشجویان تأکید دارند، اما نسبت به آسیب‌هایی که این نوع فعالیت‌ها را تهدید می‌کند، هشدار می‌دهند. این آسیب‌ها برای تمام فعالیت‌های تشکیلاتی صادق می‌باشد و از مجموع صحبت‌های شهید بهشتی در رابطه با آسیب‌شناسی فعالیت‌های تشکیلاتی که قابلیت انطباق با تشکل‌های دانشجویی را

دارند، استخراج شده‌اند.

۲,۱. استمرار در مسیر حق و عدم انحصارطلبی

در نگاه ایشان، نخستین آسیبی که چنین تشکل‌هایی را تهدید می‌کند این است که از مسیر حق منحرف شده و تبدیل به تشکلی ضد الهی و شیطانی شوند. از نظر شهید بهشتی «تشکل حق تشکلی است که انحصارطلب نیست؛ یعنی چه انحصارطلب نیست؟ یعنی این منطق خودپرستانه و ضد خداپرستی را ندارد که هر کس در این تشکیلات است، آدم خوبی است و هر کس در این تشکیلات نیست، آدم خوبی نیست.» (همان: ۱۳۵)

بنابراین در تشکل‌های دانشجویی اولین چیزی که دانشجویان باید مراقب آن باشند این است که نگذارند تشکل‌شان، به سمت انحصارطلبی و انحصارانندیشی حرکت کند. «تشکل انحصارطلب و انحصارانندیش از جانب هر فرد و هر گروه و هر جمعی که باشد، شیطانی از کار درمی‌آید و در مسیر طاغوت قرار دارد.» (همان: ۹۸)

پس متولیان هر تشکلی باید حواسشان جمع باشد که گرفتار چنین آفتی نشوند.

۲,۲. تبدیل افراد به انسان‌های قالبی

دومین خطری که فعالیت‌های تشکیلاتی از جمله تشکل‌های دانشجویی را تهدید می‌کند این است که دانشجویان را تبدیل به انسانی قالبی کند. انسان‌هایی که از خود خلاقیت و آزادی اندیشه و عمل ندارند و فقط در یک قالب خاص عمل می‌کنند. بنابراین در بیان شهید بهشتی «یکی از خطرهای چنین تشکل‌هایی این است که انسان قالبی بسازد؛ درحالی‌که انسان نباید قالبی باشد. یک مسئله مهم در تشکل این است که در حین تشکل بودن، در حین بودن رهبری، در حین بودن مدیریت و در

حین این‌که نظام تشکیلاتی دارد، انسان هم قالبی از آب درنیاید و به‌سوی موجود قالبی سوق داده نشود. این هم خطرناک است، این هم انحطاط است. پس درون تشکل، باید بر اساس نفی خودمحوری افراد و مدیران باشد و باید در حین حفظ پیوند متشکل سازمانی، در حین انضباط، انسان‌ها بتوانند آزاد بیندیشند، آزاد انتقاد کنند و آزاد تصمیم بگیرند.» (همان: ۱۴۱)

بنابراین تشکلی مطلوب است که بتواند خلاقیت‌ها و آزادی‌های فردی اعضا را محترم بشمارد و به تعبیر شهید بهشتی آن‌ها را تبدیل به انسان‌های قالبی نکند.

۲,۳. ورود افراد و تفکرات ناسالم به تشکیلات

سومین خطر احتمالی در فعالیت‌های تشکلی دانشجویان که نسبت به آن باید دائماً مراقبت شود این است که «میکروب‌ها و افراد ناسالم، از بیرون وارد پیکره و عمق تشکیلات نشوند. افراد را باید اول قرنطینه کنید و بعداً وارد تشکیلات بشوند. دائماً باید مراقبت کرد که اگر ویروسی، میکروبی با یک فردی داخل تشکیلات می‌آید، همان اول علاج شود، قبل از آنکه خصلت بد او به‌جای دیگر سرایت کند.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶، ج ۳: ۳۵۱)

در نظرگاه شهید بهشتی «هرچقدر فضای تشکیلات پاک‌تر باشد، به همان نسبت آسیب‌پذیرتر است.» (همان)

بنابراین باید مراقب بود که ضعف‌های شخصی از قبیل خودرایی، جاه‌طلبی و بدگمانی وارد عرصه تشکیلات نشود و به دیگران سرایت نکند.

جمع‌بندی

بدین ترتیب، از نگاه شهید بهشتی، دانشجویان به‌واسطه موقعیت خود و رسالتی که در قبال جامعه بر عهده‌دارند، ضروری است که در فعالیت‌های تشکیلاتی

حسینی بهشتی، سید محمد، (۱۳۹۱)،
 حزب جمهوری اسلامی، گفتارها، گفتگوها،
 نوشتارها، چاپ دوم، تهران: روزنه
 حسینی بهشتی، سید محمد، (۱۳۹۶ الف)،
 ضرورت و روح تشکیلات، چاپ اول، تهران،
 روزنه

کتاب‌نامه

حسینی بهشتی، سید محمد، (۱۳۹۶)،
 سخزانی‌ها و مصاحبه‌های آیت‌الله شهید
 دکتر سیدمحمد حسینی بهشتی، تدوین
 محمدرضا سرابندی، چاپ دوم، تهران: مرکز
 اسناد انقلاب اسلامی

حضور داشته باشند. آن‌ها هم باید دارای
 تشکلهای صنفی مخصوص به خود باشند
 و هم باید در تشکلهای سیاسی اسلامی
 فعالیت کنند. باین‌حال باید مراقب
 آسیب‌ها و خطرات احتمالی فعالیت‌های
 تشکیلاتی نیز باشند تا آن‌ها را از مسیر حق
 و حقیقت بازدارد.